

PASTORALNA FORMACIJA BUDUĆIH SVEĆENIKA PREMA „OPTATAM TOTIUS“

Marko Pranjić

1. UVOD

Kako pripremati i kako odgajati buduće pastire i animatore „naroda Božjega”, ako od njih, kao što kaže uvodno razmišljanje u *Optatam totius*, „u velikom dijelu ovisi željena obnova čitave Crkve”? To je pitanje na koje *Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika* pokušava odgovoriti. Istini za volju, on ne ide za tim da strogo definira „pastoralnu formaciju”, ali iz svega onoga što je u njemu rečeno o pripremi mladića za budući svećenički život, može se ustvrditi da *Optatam totius* (OT) shvaća „pastoralnu formaciju” jako široko. Zapravo cjelokupna duhovna, znanstvena, disciplinarna i praktična impostacija formativnog fenomena, koji se zbiva bilo u sjemeništu, bilo u drugim crkvenim i redovničkim institutima, treba biti izravno prožeta „pastoralnošću”. To se opravdava apostolskim poslanjem kojem se posvećuje većina onih što prolaze kroz sjemenišne „klupe”.

2. POVIJESNI KORIJENI

Taj zahtjev, može se bez pretjerivanja ustvrditi, nije nastao preko noći. Njemu prethode oštre teološke rasprave koje su vođene četrdesetih godina, a u javnosti su poznate pod nazi-

vom „kerigmatska teologija” ili „teologija navještaja”. Daleko bi nas to odvelo kad bismo se upustili u te vode. Spomenut ću samo neke autore i ono bitno što karakterizira ovo teološko previranje.

Josef Andreas Jungmann, profesor pastoralne teologije na Innsbruškom sveučilištu, objavio će 1936. god. knjigu pod naslovom „Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung”, u kojoj će ustvrditi: „Dogmu trebamo poznavati, ali kerygmu moramo naviještati.”¹

Ova izjava, te njena detaljnija razrada u dotičnoj knjizi izazvala je lavinu teoloških intervenata. Išlo se do te mjere da je Jungmann bio pozvan u Rim na „rendiconto”, a njegova knjiga povučena iz opticaja. Među prvima koji se javio u prilog Jungmannovu razmišljanju bio je njegov kolega i subrat Franz Lakner.² On je bio još radikalniji od Jungmanna, pa je zahtijevao da se između znanstvene teologije i je-

¹ JUNGSMANN J. A., Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung, Friedrich Pustet, Regensburg 1936, s. 60.

² LAKNER F., Das Zentralobjekt der Theologie, u: ZKTh 62(1938), 1–36; Theorie einer Verkündigungstheologie, u: TZ 3(1939), 1–63; Zur Verkündigungstheologie, u: Coll. Canisianum Oenipontano-Sedunense 73(1039), 13–15.

dnostavnog ispovijedanja vjere, koje je trebalo biti njegovano i produbljivano „naviještanjem”, ubaci „kerigmatska teologija”. Dok je znanstvenoj teologiji, prema Lakneru, trebao biti objekt „Esse subsistens in tribus personis”, dotle je za kerigmatsku teologiju središnji objekt trebao biti Krist.³ Prva bi išla za traženjem i usvajanjem istine, druga bi bila njena „primjena” u praksi, nešto slično kao kad se u prirodoslovlju govori o primijenjenim znanostima.

Ipak, relativno brzo došlo se do zaključka da ne može postojati neka čisto „apstraktna” teologija i da treba zazirati od svega onog što bi moglo voditi teologiju isključivo u natprirodnu metafiziku, koja bi onda zanemarivala spasenjsko događanje. Zato se zahtijevalo od znanstvene teologije⁴ da se mora prizemljiti i baviti egzistencijalnim ljudskim problemima; da mora postati svjesnija svog karizmatičkog karaktera tako da bi objavljena istina u isto vrijeme postala spasenjska istina. Drugim riječima, da teologija mora biti teologija spasenja.⁵

Mnogi od teologa koji su bili umiješani u tu kontroverzu bili su kao „periti” na Drugom vatikanskom saboru i očito su svojom prisutnošću nadahnjivali obnovu teološkog studija i pastoralne formacije u ovome smjeru.

Potreba sve veće „pastoralnosti” teološke izobrazbe našla je svoje mjesto i u dokumentima crkvenog Učiteljstva. Posebno ju je naglasio papa Pio XII. u nekim svojim dokumentima⁶, a njegovi nasljednici ostali su na istoj liniji uz specifična daljnja produbljivanja.⁷ Drugi vatikanski sabor preuzima, produbljuje i potvrđuje te smjernice u svom Dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika.^{7a}

Ovaj Dekret, barem što se tiče pastoralne formacije, moglo bi se podijeliti u dva dijela, Jedan, širi i općenitiji, sadrži brojeve od 1–18. Već je ovdje jasno da pastoralna formacija nije usputna stvar. Ona je nit što se provlači kroz sve stupnjeve i oblike svećeničkog dozrijevanja da ih učini svrsishodnima i jedinstvenima. Naprotiv, brojevi drugog dijela (19–22) inzistiraju na tome da je uz to nužno potrebna i posebna pastoralna formacija. Time se ovaj Dekret ucjepljuje u već postojeća nastojanja Svete Stolice koja je svojedobno objavila u tom smislu dokumente, poduzela inicijative⁸ te čak

osnovala odgovarajući institut pri Lateranskom sveučilištu u Rimu s nakanom da on priprema kompetentne profesore za pastoralnu teologiju⁹.

3. PASTORALNOST SVEUKUPNOG SVEĆENIČKOG ODGOJA

Ako ustvrdim da sveukupni svećenički odgoj, a ne samo onaj uži pastoralni ili općenito znanstveno-teološki, treba biti prožet pastoralnim karakterom, vjerujem da ne pretjerujem. Dapače, ispovijedam želju Drugog vatikanskog sabora.

3 LAKNER F., *Das Zentralobjekt der Theologie*.

4 Usp. npr. SCHMAUS M., *Brauchen wir eine Theologie der Verkündigung?* u: SS 16(1938), 1–12; *Ein Wort zur Verkündigungstheologie*, u: TG 33 (1941), 312–322; SOIRON T., *Die Theologie des göttlichen Wortes*, u: WW 6(1939), 223–244; *Das Wort Gottes. Zur Theologie der Predigt*, u: WW 9(1942), 23–40; FABRO C., *Una nuova Teologia: La „Teologia della predicazione”*, u: *Divus Thomas* 19(1942), 202–215.

5 Usp. SOIRON T., nav. dj.

6 Usp. npr. enciklike: *Mystici Corporis* (1943); *Mediator Dei* (1947); *Menti Nostrae* (1950); apostolsku konstituciju *Sedes Sapientiae* (1956) za redovnike.

7 Usp. npr. IVAN XXIII, enciklika *Princeps Pastorum* (1959) i PAVAO VI, apostolsko pismo *Summi Dei Verbum* (1963).

7a Usp. Dekret *Optatam totius*, bb. 4, 11, 12, a posebno br. 14 o pastoralnoj strukturi i svrsi crkvenih studija; br. 15 o potrebi upućenosti filozofskih studija i životnih problema te otajstava spasenja; br. 16 o odnosu biblijskih, dogmatskih, moralnih, liturgijskih itd. studija s jedne strane i pastoralne službe s druge strane.

8 Usp. posebno *Motu Proprio „Quandoquidem”* Pija XII; pobudnicu za kler „*Menti Nostrae*”, i apostolsku konstituciju „*Sedes Sapientiae*”.

9 Ovako kaže apostolska konstitucija *Ad uberrima*: „*Nostra auctoritate Institutum Pastorale, quod honoris titulo Pontificium nuncupari volumus, Apostolicis hinc Litteris apud Pontificium Atheneum Lateranense /.../ rite constituimus, in quo quidem /.../ omnimoda doctrina quae ad animarum regimen pertinet penitus imbuantur sacerdotes utiusque Cleri multiplicique 'artium arte' instruantur, qua hominum animae ad Christum allicere atque adducere valeant. Volumus praeterea ut in hoc Nostro Instituto Pastoralis plenius ampliusque disciplinarum curriculum peragentes ii magistri praeparentur qui, in Facultatibus Ecclesiasticis, in Seminariis aliisque Ecclesiae scholis, quae tum sacerdotii candidatis, tum iunioribus presbyteris instituendis constituta sunt, disciplinas pastorales docere valeant.*”

Što zapravo za OT znači „sveukupni svećenički odgoj”? U bilješci br. 2 kaže se ovako: „Universa institutio sacerdotialis id est Seminarium ordinatio, institutio spiritualis, ratio studiorum, alumnorum vita communis et disciplina, exercitia pastoralis.” Može li se pretpostaviti da ti različiti vidovi jednog te istog života mogu imati svoj smisao bez stalnog držanja cilja pred očima? Sve ovo što OT jednom izrekom naziva „sveukupni svećenički odgoj” služi jednom jedinom cilju, tj. konačnoj pripremi za vršenje novozavjetnog svećeništva kojega OT gleda kroz već ustaljenu trostruku optiku služenja: proročkog, svećeničkog i pastoralnog. Drugim riječima, svećeništvo je služba poučavanja, posvećivanja i ravnanja.

Kad se pred očima ima konkretan cilj – ovdje upriličenje učenika Kristu Učitelju, Svećeniku i Pastiru – onda i sam proces odgajanja dobiva konkretne smjernice i okvire. Pripremiti osobu za službu *učitelja*, znači naučiti je ponirati sve dublje u tajnu objavljene Riječi tako da ona bude objektom razmatranja, razlogom usvajanja, predmetom razgovora, nadahnućem svjedočenja; pripremiti je za službu *bogoštovlja* i *posvećivanja*, znači naučiti je da moleći i slaveći sveto bogoslužje znađne ostvarivati po euharistijskoj žrtvi i sakramentima djelo spaseanja; pripremiti je za službu *pastira*, znači osposobiti je da među ljudima predstavlja Krista.¹⁰

„Stoga se moraju prema tome *pastoralnom cilju* zajednički usmjeriti svi programi *duhovnog, intelektualnog* i *disciplinskog odgoja*”.¹¹

Sada postaje jasno zbog čega pastoralna zauzetost „treba prožimati čitav odgoj pitomaca”.¹² Neki saborski oci bili su ovdje jasni i odrješiti. Primjera radi, navest ću samo intervent kardinala Josipa Suenensa: „Non videtur sufficere ut addatur septimus annus sic dictus pastoralis. Totus cyclus ut sic efformationis et studiorum est, sit venia verbo, 'pastoralizandus'.”¹³

Ovim istim načelom nadahnjivao se Sveti Sinod kad je davao opće uredbe za odgoj svećenika kod pojedinih naroda, inzistirajući na tome da se one prilagode na takav način „da bi odgoj svećenika uvijek bio u skladu s *pastoralnim potrebama* pojedinih krajeva”¹⁴ gdje će oni djelovati kao pastiri.

4. PASTORALNOST ODGOJNIH INSTITUCIJA

Postoje različite institucije koje pripremaju mladiće na svećeništvo. OT spominje dvije: mala sjemeništa i velika sjemeništa. Ove institucije prokušane su stoljetnim iskustvom a sada im je dužnost da se prilagode promijenjenim prilikama našega vremena ne gubeći ispred očiju *pastoralni* vid.¹⁵

4.1. Mala sjemeništa

Što se tiče malih sjemeništa, „koja su ustanovljena da se u njima gaje klice zvanja”, Dekret im pristupa dosta obazrivo. Sveukupna brig-a usmjerena je na zdrav i normalan odgoj „koji će se slagati s mladenačkom dobi, mladenačkim duhom i razvitkom” te biti prilagođen „zahtjevima zdrave psihologije”, ne zaboravljajući kontakt sa svijetom i sa životom ljudi te povezanost s vlastitom obitelji.¹⁶

Ovakvom shvaćanju odgoja ne može se osporiti pastoralna komponenta, barem ne „in genere”, jer drukčiji pristup ne bi sigurno vodio k zdravom formiranju ličnosti budućeg „pastira duša”. Pa i sam zahtjev da se školovanje sjemeništaraca uskladi s programima nekonfesionalnih škola ide za tim da mala sjemeništa sačuva od izolacije i otuđenja s obzirom na svijet, imajući stalno u vidu da sjemeništarcu treba osigurati slobodu izbora profesije.

Zanimljivo je ovdje konstatirati da je „duži tekst” koji je prethodio definitivnom tekstu OT imao poseban članak o odgoju za apostolat već u prvim godinama sjemeništa.¹⁷

¹⁰ OT, 4; Usp. uz to: GARRONE G. M., *Seminares et sacerdoce*, u: *Seminarium* 2(1973), ss. 376–395; MARTIL G., *La necesidad del Seminario*, u: *Seminarium* 2(1973), ss. 414–436.

¹¹ OT, 4.

¹² OT, 19.

¹³ Usp. *Animadversiones et emendationes a Concilio Patribus in Aula Conciliari propositae vel in scriptis exhibitae super schema propositionum de institutione sacerdotalis*, 30. nov. 1964, art. 24.

¹⁴ OT, 1.

¹⁵ Usp. OT, Uvod.

¹⁶ Usp. OT, 3.

¹⁷ OT, 3; *Schemata constitutionum et decretorum...*, 1963.

4.2. Velika sjemeništa

Pastoralni vid formacije, kao što se moglo i očekivati, još je prisutniji u uredbama koje se odnose na velika sjemeništa. Osnovni kriterij obnove, kao što smo prije rekli, ide za tim da sveukupnu svećeničku formaciju prožme *pastoralnom ciljevitošću*. U tom smislu postaje sasvim jasna nakana *Dekreta o odgoju i obrazovanju svećenika* kad traži da odgojitelje i profesore treba brižljivo odabirati, zahtijevajući od njih ne samo solidnu intelektualnu, duhovnu i pedagošku spremu nego također da moraju posjedovati odgovarajuća *pastoralna iskustva*.¹⁸ To je sasvim opravdano ako imamo u vidu da odgoj sjemeništara ovisi „najviše o prikladnim odgojiteljima” koji će se doškolovavati putem ustanova koje služe tome cilju ili barem putem dobro organiziranih tečajeva i redovitih sastanaka starješina sjemeništa.

Odgoj sjemeništara za budući pastoralni rad ovisi dakle o načinu *mišljenja i djelovanja* odgojitelja i profesora, o njihovu međusobnom *stilu ophođenja*, o *jedinstvu duha* i nastupa, o klimi koja po preporuci OT treba biti „obiteljska”, o svijesti međusobne povezanosti i povezanosti s biskupom i sveukupnim klerom biskupije ili subračom redovničke zajednice. To su odgojno-pastoralni faktori što će sjemeništarcu i budućem svećeniku pomoći da jednog dana kad mu bude povjeren dio „stada” proži- ma istom sviješću.

Očito je da je ovo obiteljsko, bratsko, zajedničko, eklezijalno obilježje formacije unutar velikih sjemeništa od presudne važnosti za apostolsko djelovanje budućih svećenika i nije bezrazložno da se upravo na tome nadahnjuje poglavlje Dekreta OT koje govori o duhovnoj formaciji.¹⁹

5. PASTORALNI KARAKTER DUHOVNE FORMACIJE

Kad OT govori o duhovnoj formaciji, onda u vidu ima načelo da se duhovnu formaciju ne smije izolirati od teoretsko-znanstvene i *pastoralne*, nego je treba usko vezati za njih,²⁰ ukoliko je ona samo jedan vid jednog te istog procesa čija je svrha suobličavanje pitomaca

Kristu svećeniku snagom svećeničkog reda kojim prethodi postupan odgoj. Njihova će dakle dužnost biti: tražiti Krista ne samo u razmatranju Božje riječi, u slavljenju bogoštovnih čina, nego također i u ljudima kojima su poslani da im služe kao učitelji i *pastiri*.²¹ Zato ih treba naučiti da žive Evandjelje, da jačaju vjeru, nadu i ljubav, da postanu gorljivi molitelji, a to sve zbog toga da porastu u revnosti tako „da sve ljude privedu Kristu”.²² Stoga je svećenička svetost u biti pastoralna svetost, jer duhovni život svećenika „crpi snagu iz samog njihova pastoralnog rada”.²³

U tom istom svjetlu treba gledati i svećenički celibat, tj. kao znak i svjedočanstvo nepodijeljene ljubavi prema Kristu i Crkvi snagom kojega „primaju (pitomci!) vrlo prikladnu pomoć za trajno izvršavanje one savršene ljubavi po kojoj će u svećeničkoj službi moći svima biti sve”.²⁴

Pa i sama sjemenišna disciplina, gledana u okviru duhovne formacije i usmjerenja na budući svećenički život, ima svoju „pastoralnu” vrijednost. Sav sjemenišni život treba tako organizirati „da bude već neka inicijacija u budući život svećenika”.²⁵ Disciplina ojačava ljudsku osobnost, pomaže u odgoju za zrelost s obzirom na autonomiju, odgovornu poslušnost, slobodu i dijalog s ljudima, te samim tim postaje nezabilaznom komponentom unutar formativnog procesa budućeg svećenika.

Ništa manju komponentu *pastoralnosti* ne sadrži zov Dekreta OT za obnovu sveukupnog teološkog studija: „Neka se otajstvo spasenja tako izlaže da studenti uoče smisao, raspored i

18 Usp. OT, 5.

19 Usp. OT, bb. 8–12.

20 Usp. Isto.

21 Usp. OT, 8.

22 Isto.

23 OT, 9.

24 OT, 10.; Usp. također MAYER A., *La formazione al celibato nel Decreto Optatum totius*, u: *Seminarium* 4(1967), sst. 681–710; WULF F., *Aspetti cristologici del celibato sacerdotale*, u: *Seminarium* 4(1967), 774–792; THILS G., *Aspetti ecclesiologici del celibato sacerdotale*, u: *Seminarium* 4(1967), 793–806.

25 OT, 11.

pastoralno usmjerenje crkvenih studija”²⁶ te tako nauče tražiti rješenje ljudskih problema u svjetlu objave, primjenjivati vječne istine na promjenjive uvjete ljudskih zbivanja i takve istine saopćavati na način prilagođen suvremenu čovjeku”²⁷. I sama specijalizacija onih koji su po kreposti i nadarenosti prikladniji uvjetovana je pastoralnim potrebama. Ovako kaže *Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika*: neka „se priprave svećenici s višom znanstvenom spremom u svetim znanostima i u drugima koje se čine prikladnim da bi mogle zadovoljiti raznolikim potrebama *apostolata*”.²⁸

6. UŽI PASTORALNI ODGOJ

Šesto poglavlje Dekreta OT raspravlja na poseban način o *užem* pastoralnom odgoju tj. o odgoju koji je sav usmjeren na pripravu budućeg svećenika za njegovo pastoralno djelovanje.²⁹ Ovaj je odgoj satkan od dva dijela. Prvi, teoretske naravi, koji govori o pastoralnoj teologiji. Ona je, prema shvaćanju saborskih otaca, osnovna teološka disciplina te u isto vrijeme bitna komponenta teologije kao znanosti. Ima svoju svrhu, svoj cilj i svoj način prosljeđivanja. Kao takva ne bavi se Objavom pod povijesnim vidom, niti je objekt njenog razmišljanja sve dublje poniranje i shvaćanje božanskog života u njegovoj manifestaciji. To je zadaća „povijesne” teologije, ili, bolje rečeno, biblijskih znanosti, odnosno povijesti Crkve i dogmi. Njen zadatak nije ni da proučava Objavu i vjeru u njenoj „nepromjenljivoj biti”. To je stvar dogmatike i moralke. Pastoralna teologija, naprotiv bavi se Objavom i vjerom pod vidom njihova ostvarenja unutar zajednice koju je osnovao Krist Gospodin, zajednice koja je okrenuta prema budućnosti te postupno raste pod stalnim nadzorom Duha Svetoga.³⁰

Pastoralna teologija ima i svoj praktični vid koji se sastoji u tome da „pribavlja informacije” za praktičnu primjenu različitog svećeničkog služenja. Kad govorim o pastoralnom odgoju u užem smislu riječi, onda mislim na ova oba vida.³¹

. / .

6.1. Pastoralna teologija

I poglavlje koje razmatra užu pastoralni odgoj također polazi od pretpostavke da „pastoralna briga” treba prožimati sveukupnu pripravu kandidata, te zahtijeva „da se pomno pouče u onome što se na poseban način odnosi na svećeničku službu”. Ovdje su nabrojene slijedeće pastoralno-teološke zauzetosti: kateheza, propovjedništvo, bogoštovlje, dijeljenje sakramenata, karitativni rad, služba pomaganja zalutalima i nevjernicima te ostali dušobrižnički zadaci. Poseban naglasak stavlja se na duhovno vodstvo tako da bi budući svećenici „mogli sve sinove Crkve voditi u pravom redu k posve svjesnom i apostolskom kršćanskom životu”. S istom brigom preporuča se sjemenišnim odgojiteljima da nauče svećeničke kandidate kako „pomagati redovnicima i redovnicama da ustraju u milosti svoga poziva i napreduju u duhu zajednice kojoj pripadaju”³².

Tako su dakle stavljeni okviri pastoralnoj teologiji koja je teorija razvoja i rasta eklezijalnog života, bez posebnih pretenzija na detaljnu razradu sistema pastoralne teologije kao znanosti. Želja Drugog vatikanskog sabora nije bila reći sve i reći u detalje. On je htio jednostavno postaviti opće okvire i ukazati na mogućnosti.

U svom dvadesetom članku *Optatam totius* govori i o jednom drugom vidu pastoralne teologije koji je, barem u današnjem svijetu, nezaobilazan. Naime, riječ je o tome da se pastoralna teologija mora služiti svim onim dostignućima ljudskih znanosti koja bi mogla pomoći sve dublje i sve šire ucjepljenje kraljevstva

26 OT, 14.

27 OT, 17.

28 OT, 18.

29 Usp. OT 19–21.

30 Usp. KLOSTERMANN F., *Pastoraltheologie heute*, u: *Dienst an der Kirche*, Beč 1965, ss. 53–54.

31 U konkretnom životu ova dva vida pastoralne formacije, tj. teoretski i praktični, mogu se ostvarivati na različitim mjestima. To zapravo tako i jest. Pastoralna teologija pripada zapravo studijskom programu teoloških fakulteta i instituta. Pastoralna praksa obično mjestima i institucijama koje su za to najprikladnije.

32 OT, 19.

Božjeg među ljude. To su poimence: pedagogija, psihologija i socijologija,³³ koje, svaka na svoj način, trebaju proučavati pastoralni fenomen u onom omjeru u kojem je to za njih moguće, ne izdavajući vlastiti identitet i autonomiju, s jedne strane, ali poštujući i opće uredbe i načela Crkve, s druge strane.³⁴

6.2 Praktični vid pastoralnog odgoja

Dvadeset i prvi članak *Dekreta o odgoju i obrazovanju svećenika* govori na poseban način o praktičnom vidu pripreme na ministerijalno svećeništvo. Taj vid nije bio do sada rješavan uvjerljivo i sa zadovoljstvom; bolje rečeno, nije ga se uzimalo ozbiljno u razmatranje; obično bi se stavljao naglasak na jedan od vidova pastoralnog odgoja, najradije onaj teoretski. Naprotiv, *Optatam totius* ne želi zapostaviti niti jedan od ta dva vida. Želi ih vrednovati oba u onoj mjeri koja im pripada. „Nije dosta da se pitomci samo teoretski upute u umijeće apostolskog rada nego i praktički.”³⁵

Dok OT nastoji oko ostvarenja ovoga ideala, dotle savjetuje način njegove izvedbe preporučujući smisao za odgovornost i zajednički rad u grupi. To načelo treba usvojiti „već za vrijeme studija kao i preko praznika /.../ prikladnim vježbama”³⁶.

Izrazi kao što su „rad u grupi”, „teamwork”, „travail en équipe”, „pastorale d'ensemble”, govore manje-više o istoj stvari, tj. o potrebi da ljudi zajednički rade na jednom poslu, jer nije dostatna snaga pojedinca da riješi tako kompleksan problem kao što je problem pastora. Ako se o tome govori već u sjemenišnoj formaciji, očito je da je stvar od velike važnosti za budući rad. To se pak usvaja postupno te pod nadzorom i ravnanjem.

Rad u grupi nije samo zahtjev društva u kojem se odvija život Crkve, nego ima i svoju teološku opravdanost time što svećenici oko svoga biskupa sačinjavaju jedan „presbiterium”.³⁷ To je, dakle, prilika za mladog sjemeništarca da već u vrijeme svoje formacije uvidi vrijednost zajedničkog života, suradnje, izmjenne ideja i stavova, navikavanja da se sluša drugoga, da ga se razumije, da mu se pomogne.

Duži oblik teksta, koji je prethodio defini-

tivnom, bio je precizniji i konkretniji u odnosu na „prikladne vježbe” Preporučivao je aktivnosti koje bi pomogle pitomcima da budu duhovno što otvoreniji i što širi s obzirom na shvaćanje i prihvaćanje potreba Crkve i sveukupne ljudske zajednice. Ovdje su posebno spomenuta djela koja se odnose na misije, na jedinstvo Crkve, na prakticiranje primljenih redova, na katehiziranje, na vodstvo apostolskih udruženja mladih, na kontaktiranje s radnicima, seljacima, siromašnim, zatvorenim itd.³⁸

Za dobar uspjeh ovih „prikladnih vježbi” promulgirani tekst preporučuje slijedeće: „treba (ih) izvoditi *metodički i pod vodstvom* osoba iskusnih u pastoralnom radu, prema razboritom sudu biskupa, u skladu s dobi pitomaca i mjesnim prilikama, uvijek držeći na pameti kako je pri tome nadnaravna pomoć od

33 Usp. BOUCHAUD J., *Formation Sacerdotale et ouverture au monde*, u: *Seminarium* 4(1970), 999–1012; SPIAZZI R., *L'apprendimento dell'azione*, u: *Seminarium* 2(1970), 1013–1031.

34 Usp. OT, 20 također 11; Bilješka 44 poziva se na encikliku Ivana XXIII *Mater et Magistra* od 15. svibnja 1961.

35 OT, 21. Ovako se izjasnio mons. Sani, biskup Denpasara (Indonezija): „Nos omnes optamus, utinam educatio futurorum nostrorum sacerdotum adhuc melio fiat i.e.d. magis practica, circumstantiis et condicionibus localibus atque temporum adaptata. Multoties defectus hodiernae educationis sacerdotum sagregationi a mundo in Seminario attribuitur /.../ Certo certius contactum cum vita habere debent alumni, qui postea deces evadunt hominum, qui his in circumstantiis vivunt. Sed aspectus ille practicus seu pastoralis nobis videtur non durantibus studiis attingi debere i.e. currente anno scholari dum interea adhuc scholas frequentant, foras inter ilios homines vivendo, sed diebus feriatis quando domi sunt et eo ipso inter homines versantur.” Aput AA. VV. *Il Decreto sulla formazione sacerdotale*, LDC, Torino-Leuman 1967, s. 504.

36. OT, 21.

37 Usp. TOLLU F., *I „seminari” di studio e i „gruppi” di studio nella formazione intellettuale dei seminaristi*, u: *Seminarium* 2(1968), 234–241; DANIELOU J., *La partecipazione attiva dei seminaristi alla ricerca teologica*, u: *Seminarium* 2(1968), 253–259.

38 Usp. COROBBIO M., *L'attività missionaria della Chiesa e lo sviluppo degli studi teologici*, u: *Seminarium* 4(1973), 951–976; AHERN B., *Theology in a Missionary Perspective*, u: *Seminarium* 2(1973), 937–950.

odlučujućeg značenja”³⁹. Dakle, ovaj broj jasno ocrtava način i mjeru pastoralne inicijacije zahtijevajući kriterije progresivnosti i postupnosti, respektirajući dob i mjesne potrebe. Tim samim rečeno je da ne postoji neki „opći” pastoral koji bi vrijedio svugdje i za sve, a da ne računa na ambijent, na narod, njegov socio-ekonomski razvoj, njegove duhovne zahtjeve te njegovu kulturu i tradiciju.

Treća karakteristika „prikladnih vježbi” jest da se one podvrgavaju sudu mjesnog *ordinarija* ukoliko je on odgovoran za sveukupno dušobrižništvo te je najkvalificiraniji „sudac” u izboru samih vježbi i praktičnog pastora budućih animatora naroda Božjega.

Što se pak tiče upravljanja i vođenja tih vježbi, nije u službenom tekstu rečeno da su zato odgovorni samo sjemenišni profesori, nego „osobe iskusne u pastoralnom radu”. To „uvježbavanje” ne smije biti površno i neodgovorno, nego zahtijeva zauzimanje i ozbiljnost, nastojanje koje se odvija „metodički i pod vodstvom”, osobito kada je riječ o tzv. „stages” u školama, tvornicama, bolnicama, konkretnim obiteljima ili nekim drugim ambijentima. Te „stages” treba brižno pripremiti, uklopiti u okviru cjelokupne formacije, ravnati, nadzirati, o njima diskutirati i vrednovati ih. Upravo zbog toga saborski oci preporučuju da se te stvari odvijaju pod nadzorom kompetentnih i iskusnih osoba u pastoralnom radu.⁴⁰

Da se ne bi slučajno upalo u vode nekog eksperimentalizma, pragmatizma, socijalizma ili psihologizma, Dekret naglašava vrijednost „nadnaravne pomoći”. Ukoliko je riječ o Objavi i vjeri, o njihovu promicanju i rastu te ukoliko te vrednote ne pripadaju čisto naravnim i ljudskim vrednotama, nego objavljenim i nadnaravnim, zato odgovarajuća sredstva njihove plodonosne primjene ne mogu biti ona s područja čisto profane naravi. Ona bez daljnega imaju veliku vrijednost, ali im se ne smije pristupiti ekskluzivistički.

7. DALJNJE PASTORALNO USAVRŠAVANJE NAKON ZAVRŠENIH STUDIJA

Posljednji članak *Dekreta o odgoju i obrazovanju svećenika* bavi se problemom nastav-

orijentacije

ljanja i usavršavanja pastoralne svećeničke formacije nakon dokončavanja sjemenišnih studija, što se, kao što tvrdi Dekret, zahtijeva „zbog prilika u suvremenom svijetu”.⁴¹ Provedba tih smjernica podliježe kompetenciji pojedinih biskupskih konferencija.

Kao sredstva spomenutog usavršavanja navode se pastoralni instituti koji surađuju s prikladno odabranim župama; putem povremeno organiziranih pastoralnih skupova, odgovarajućih vježbi „pomoću kojih će se mladi svećenici u duhovnom, intelektualnom i *pastoralnom* pogledu postupno uvoditi u svećenički život i apostolsku djelatnost te ih iz dana u dan sve više obnavljati i gajiti”⁴².

Ovaj članak govori o „mladim svećenicima” vjerojatno zbog toga jer su nastojanja oko usavršavanja pastoralnog odgoja za njih na poseban način aktualna; s druge strane, njihova otvorenost duha i raspoloživost u nešto su većoj mjeri. Ali, ne može se apsolutno ustvrditi da to nastojanje oko pastoralnog usavršavanja pripada samo mladom kleru, već i zbog toga što se kriterij „prilike u suvremenom društvu” odnosi jednako i na mlade i na starije svećenike.

Na žalost, sagledavajući sveukupnu pastoralnu problematiku praktičnog vida kojom je opterećen današnji svećenik, ne može se reći da je ovaj 22. članak Dekreta *Optatam totius* bio jako iscrpan. Vjerojatno su saborski oci pretpostavljali da je o tome bilo i drugdje govora i to iscrpnije⁴³ pa su se zbog toga ograničili na ono najbitnije. Drugi bi razlog mogao biti i ovaj: ukoliko je riječ o čisto praktičnim stvarima, da je Sveti sinod pripustio detaljnu i iscrpnu organizaciju praktičnog pastoralnog vida mjesnim biskupskim konferencijama koje će lakše i bolje moći prilagoditi ono što je od sveukupne Crkve dano kao opće i normativno.

³⁹ OT, 21. Bilješka 47 navodi razne dokumente crkvenog Učiteljstva koji upozoravaju na opasnosti koje bi mogle eventualno nastati ukoliko bi se zapostavila „nadnaravna sredstva”.

⁴⁰ Usp. AA. VV. Il Decreto sulla formazione pastorale, LDC, Torino-Leumann 1967, 507.

⁴¹ OT, 22.

⁴² Isto

⁴³ Usp. PO, 19; CD, 16; AG, 20.

8. ZAKLJUČAK

Na koncu ovog kratkog izlaganja možemo ustvrditi da *Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika* nije dao definiciju, u užem smislu riječi, pastoralnog odgoja budućih pastira i okupljača naroda Božjeg. Ono što *Optatam totius* nudi zapravo su dosta uopćene uredbe. Mi smo o tome podrobnije govorili. Sada ćemo ih ovdje samo sintetizirati:

a) Cjelokupna duhovna, znanstvena, disciplinarna i praktična impostacija formativnog fenomena budućih svećenika treba biti izravno prožeta pastoralnošću;

b) Dužnost bilo malih, bilo velikih sjemeništa jest da putem sveukupnog odgoja te solidnim poučavanjem teoloških znanosti dobro pripreme buduće svećenike kao pastire;

c) Odgojitelji u sjemeništu ne smiju biti samo ljudi koji posjeduju samo intelektualnu, duhovnu i pedagošku spremu, nego također moraju posjedovati odgovarajuća pastoralna iskustva;

d) Pastoralna formacija budućih svećenika treba uzeti ozbiljno u razmatranje dostignuća pedagogije, psihologije i socijologije;

e) U procesu pastoralnog odgoja nezaobilazne su praktične vježbe koje će se izvoditi pod nadzorom ordinarija, postupno, metodički i pod vodstvom osoba iskusnih u pastoralnom radu;

f) I sama specijalizacija talentiranijih sjemeništaraca uvjetovana je boljom učinkovitošću apostolata.